

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

कृष्णयजुर्वेदीय तैत्तिरीयोपनिषदि
॥ महानारायणोपनिषत् ॥
॥ द्राविडपाठः ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

श्रीः
श्रीमते रामानुजाय नमः
श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः
॥ महानारायणोपनिषत् ॥
॥ द्राविडपाठः ॥

॥ हरिः ओ(४)म् ॥

स॒ह ना॑ववतु।

स॒ह नौ॑ भुनक्तु।

स॒ह वी॒र्यं॑ करवावहै।

ते॒ज॒स्विना॒वधी॑तमस्तु॒ मा वि॑द्विषा॒वहै॑।

ओं शान्ति॑श्शान्ति॑श्शान्तिः॑ ॥

अ॒म्भ॑स्यप॒रे भु॑व॒नस्य॒ मध्ये॒

नाक॑स्य पृ॒ष्ठे म॑ह॒तो म॒ही॒यान्।

शु॒क्रेण॒ ज्योती॑ग्ंषि॒ सम॑नु॒प्रवि॑ष्टः

प्र॒जाप॑तिश्चरति॒ गर्भे॑ अ॒न्तः।

यस्मि॑न्नि॒दग्ं स॒ञ्च वि॒चैति॒

सर्वं॑ यस्मि॑न्दे॒वा अधि॑ वि॒श्वे नि॒षेदुः॑।

तदे॒व भू॑तं तदु॒ भव्य॑मा

इ॒दं तद॒क्षरे॑ पर॒मे व्यो॑मन्।

येना॑वृ॒तं खं च॒ दिवं॑ म॒हीं च॒

येनादित्यस्तपति तेजसा भ्राजसा च।
 यमन्तस्समुद्रे कवयो वयन्ति
 यदक्षरे परमे प्रजाः।
 यतः प्रसूता जगतः प्रसूती तोयेन
 जीवान्व्यसंसर्ज [व्यचंसर्ज] भूम्याम्।
 यदोषधीभिः पुरुषान्पशूश्च
 विवेश भूतानि चराचराणि।
 अतः परं नान्यदणीयसगं हि
 परात्परं यन्महतो महान्तम्।
 यदेकमव्यक्तमनन्तरूपं विश्वं
 पुराणं तमसः परस्तात् ॥ 1 ॥

तदेवर्तं तदु सत्यमाहुस्तदेव
 ब्रह्म परमं कवीनाम्।
 इष्टापूर्तं बहुधा जातं जायमानं
 विश्वं बिभर्ति भुवनस्य नाभिः।
 तदेवाग्निस्तद्वायुस्तथ्सूर्यस्तदु चन्द्रमाः।
 तदेव शुक्रममृतं तद्ब्रह्म तदापस्स प्रजापतिः।
 सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि।
 कला मुहूर्ताः काष्ठाश्चाहोरात्राश्च सर्वशः।
 अर्धमासा मासा ऋतवस्संवत्सरश्च कल्पन्ताम् [कल्पताम्]।

स आपः प्रदुघे उ॒भे इ॒मे अ॒न्तरि॑क्ष॒मथो॒ सुवः॑ ।
 नैन॑मूर्ध्वं न तिर्य॑श्चं न मध्ये॒ परि॑जग्रभत् ।
 न तस्यै॑शे कश्च॒ न तस्य॑ नाम म॒हद्यशः॑ ॥ 2 ॥

न स॒न्दृशे॑ तिष्ठति॒ रूप॑मस्य
 न चक्षु॑षा पश्यति॒ कश्च॑नैन॑म् ।
 हृदा म॑नीषा मन॑साऽभिक्लृ॑प्तो
 य ए॑नं वि॒दुरमृ॑तास्ते भ॑वन्ति ।
 अ॒द्भ्यस्स॑म्भूतो हिरण्यग॒र्भ इत्य॑ष्टौ ।
 ए॒ष हि दे॒वः प्र॒दिशोऽनु॒ सर्वाः
 पूर्वा॑ हि जा॒तस्स उ॒ गर्भे॑ अ॒न्तः ।
 स वि॒जाय॑मानस्स जनि॒ष्यमा॑णः
 प्र॒त्यङ्मुखा॑स्तिष्ठति वि॒श्वतो॑मुखः ।
 वि॒श्वत॑श्चक्षुरु॒त वि॒श्वतो॑मुखो
 वि॒श्वतो॑हस्त उ॒त वि॒श्वत॑स्पात् ।
 सम्बा॒हुभ्यां॑ नम॑ति॒ सम्पत॑त्रैर्द्वावा॑पृथि॒वी
 जन॑य॒न्देव॑ एकः ।
 वे॒नस्त॑त्पश्य॒न्विश्वा॒ भुव॑नानि
 वि॒द्वान् यत्र॒ विश्वं॑ भव॒त्येक॑नीळम् ।
 यस्मि॑न्नि॒दगं॒ सश्च॒ वि चैक॑गं॒ स ओतः॑
 प्रोत॑श्च वि॒भु प्र॒जासु॑ ।

प्र तद्वो॑चे अ॒मृतं॑ नु वि॒द्वान्गान्ध॒र्वो
नाम॑ निहि॑तं गुहा॑सु ॥ ३ ॥

त्रीणि॑ प॒दा निहि॑ता गुहा॑सु
यस्तद्वे॑दं स वि॒तुः पि॒ताऽस॑त्।
स नो॒ बन्धु॑र्जनि॒ता स वि॑धा॒ता
धामा॑नि॒ वेद॑ भुव॑नानि॒ विश्वा॑।
यत्र॑ दे॒वा अ॒मृत॑मानशा॒नास्तृ॑तीये
धामा॑न्य॒भ्यैर॑यन्त।

परि॒ द्यावा॑पृथि॒वी य॑न्ति स॒द्यः
परि॑ लो॒कान्परि॒ दिशः॑ परि॒ सुवः॑।
ऋ॒तस्य॑ तन्तुं॑ वि॒ततं॑ वि॒चृत्य॑
तद॑पश्य॒त्तद॑भवत् प्र॒जासु॑।
प॒रीत्य॑ लो॒कान्प॒रीत्य॑ भू॒तानि॑
प॒रीत्य॑ सर्वाः॑ प्र॒दिशो॑ दिशंश्च।
प्र॒जाप॑तिः प्रथम॒जा
ऋ॒तस्या॑त्मना॒ऽऽत्मान॑म॒भि संब॑भूव।
सद॑स॒स्पति॑मद्भु॒तं प्रि॒यमिन्द्र॑स्य॒ काम्य॑म्।
सनि॑ मे॒धाम॑यासिषम्।
उद्दी॑प्यस्व जा॒तवे॑दोऽप॒घ्नन्नि॑र्ऋ॒तिं मम॑ ॥ ४ ॥

प॒शू॒श्च॒ मह्य॒माव॑ह॒ जी॒वंनं॑ च॒ दि॒शो॑ द॒श [दि॒श] ।
 मा नो॑ हि॒गं॒सी॒ज्जा॒तवे॒दो॒ गाम॑श्चं॒ पुरु॑षं॒ जग॑त् ।
 अबि॑भ्र॒दग्र॒ आग॑हि श्रि॒या मा॒ परि॑पातय ।
 पुरु॑षस्य वि॒द्म स॒हस्रा॒क्षस्य॑ महा॒दे॒वस्य॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चो॒दया॑त् ।
 तत्पुरु॑षाय वि॒द्महे॑ महा॒दे॒वाय॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॒चो॒दया॑त् ।
 तत्पुरु॑षाय वि॒द्महे॑ व॒क्र॒तु॒ण्डाय॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ द॒न्तिः प्र॒चो॒दया॑त् ।
 तत्पुरु॑षाय वि॒द्महे॑ सु॒वर्ण॑प॒क्षाय॑ धीमहि ॥ 5 ॥

तन्नो॑ ग॒रुडः॑ प्र॒चो॒दया॑त् ।
 का॒त्या॒य॒नाय॑ वि॒द्महे॑ क॒न्य॒कु॒मारि॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ दु॒र्गिः प्र॒चो॒दया॑त् ।
 ना॒रा॒य॒णाय॑ वि॒द्महे॑ वा॒सु॒दे॒वाय॑ धीमहि ।
 तन्नो॑ वि॒ष्णुः प्र॒चो॒दया॑त् ।
 स॒हस्र॑पर॒मा दे॒वी श॒तमू॑ला श॒ताङ्कुरा॑ ।
 सर्व॑गं॒ हर॑तु॒ मे पा॒पं दूर्वा॑ दु॒स्स्वप्न॑नाशनी ।
 अश्व॑क्रान्ते रथ॒क्रान्ते॒ वि॒ष्णु॒क्रान्ते॒ व॒सु॒न्धरा॑ ।
 शिर॑सा॒ धारि॑ता दे॒वी र॒क्ष॒स्व मां पदे॑ पदे ।
 उ॒द्धृ॒तांसि॑ व॒राहे॑ण॒ कृष्णे॑न श॒तबा॒हुना॑ ॥ 6 ॥

भूमिर्धेनुर्धरणी लौकधारिणी।
मृत्तिके हन मे पापं यन्मया दुष्कृतं कृतम्।
त्वया हृतेन पापेन जीवामि शरदश्शतम्।
मृत्तिके देहि मे पुष्टिं त्वयि सर्वं प्रतिष्ठितम्।
गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम्।
[गन्धद्वारां दुराधर्षां नित्यपुष्टां करीषिणीम्।]
ईश्वरीं सर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम्।
हिरण्यशृङ्गं वरुणं प्रपद्ये
तीर्थं मे देहि याचितः।
यन्मया भुक्तमसाधूनां पापेभ्यश्च प्रतिग्रहः।
यन्मे मनसा वाचा कर्मणा वा दुष्कृतं कृतम्।
तन्न इन्द्रो वरुणो बृहस्पतिस्सविता च
पुनन्तु पुनः पुनः ॥ 7 ॥

सुमित्रा न आप ओषधयस्सन्तु दुर्मित्रास्तस्मै
भूयासुर्योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः।
नमोऽग्नयेऽफ्सुमते नम इन्द्राय
नमो वरुणाय नमो वारुण्यै नमोऽद्भ्यः।
[नमोऽग्नयेऽफ्सुमते नम इन्द्राय
नमो वरुणाय नमो वारुण्यै नमोऽद्भ्यः।]
यदपां क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात्।

अ॒त्या॒श॒नाद॑ती॒पा॒नाद्य॒च्च उ॑ग्रात् प्र॒तिग्र॑हात् ।
 तन्मे॒ वरु॑णो रा॒जा पा॒णिना॑ ह्यव॒मर्श॑तु ।
 सौऽह॑मपा॒पो वि॒रजो॒ निर्मु॑क्तो मु॒क्तकि॒ल्बिषः॑ ।
 नाक॑स्य पृ॒ष्ठमारु॑ह्य गच्छेद् ब्रह्म॑सलो॒कता॑म् ।
 इ॒मं मे॑ गङ्गे यमु॒ने सर॑स्वति॒ शुतु॑द्रि॒ स्तोम॑ग्ं
 सच॑ता॒ परु॑ष्ण्या ।

अ॒सि॒क्नि॒या म॑रुद्वृ॒धे वि॒तस्त॒याऽऽर्जी॑कीये
 शृ॒णु॒ह्या सु॒षोम॑या ।
 ऋ॒तं च॑ स॒त्यं चा॒भी॒द्धात्त॒प्तसो॑ऽध्य॑जायत ॥ ४ ॥

ततो॒ रात्रि॑रजायत् तत॑स्समु॒द्रो अ॑र्ण॒वः ।
 स॒मुद्रा॑द॒र्णवा॑दधि॑ संव॒त्सरो॑ अ॒जाय॑त ।
 अ॒हो॒रा॒त्राणि॑ वि॒दध॒द्विश्व॑स्य मि॒षतो॑ व॒शी ।
 सूर्या॑च॒न्द्रम॒सौ धा॒ता य॑था पू॒र्वम॑कल्पयत् ।
 दि॒वं च॑ पृथि॒वीं चा॒न्तरि॑क्ष॒मथो॒ सुवः॑ ।
 यत् पृ॑थि॒व्याग्ं रज॑स्स्व॒मान्तरि॑क्षे वि॒रोद॑सी ।
 इ॒माग्ंस्तदा॑पो वरु॒णः पु॒नात्व॑धम॒र्षणः॑ ।
 ए॒ष भू॑तस्य॑ भ॒व्ये भु॑वनस्य गो॒प्ता ।
 ए॒ष पु॒ण्यकृ॑तां लो॒का॒नेष॑ मृ॒त्योर्हि॑र॒ण्मय॑म् ।
 द्यावा॑पृथि॒व्योर्हि॑र॒ण्मय॑ग्ं सग्ग्ं श्रि॒तग्ं॑ सु॒वः ॥ ९ ॥

स नः सुवः सगंशिशधि।
 आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि।
 ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि।
 योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि।
 अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा॥
 अकार्यकार्यवकीर्णीस्तेनो भ्रूणहा गुरुतल्पगः।
 वरुणोऽपामघमर्षणस्तस्मात् पापात्प्रमुच्यते।
 रजोभूमिस्त्वमागं रोदयस्व प्रवदन्ति धीराः।
 पुनन्तु ऋषयः पुनन्तु वसवः पुनातु
 वरुणः पुनात्वघमर्षणः।
 आक्रान्थ्समुद्रः प्रथमे विधर्मञ्जनयन्प्रजा
 भुवनस्य राजा ॥ 10 ॥

वृषां पवित्रे अधि सानो अव्ये
 बृहत्सोमो वावृधे सुवान इन्दुः।
 जातवेदसे सुनवाम सोममरातीयतो निदहाति वेदः।
 स नः पर्षदति दुर्गाणि विश्वा
 नावेव सिन्धुं दुरिताऽत्यग्निः।
 तामग्निवर्णां तपसा ज्वलन्तीं
 वैरोचनीं कर्मफलेषु जुष्टाम्।
 दुर्गां देवीं शरणमहं प्रपद्ये

सु॒तर॑सि तर॒से न॑मः ।
 अ॒ग्ने त्वं पा॑रया॒ नव्यो॑ अ॒स्मान्ध॒स्वस्ति॒भिरति॑
 दु॒र्गाणि॒ विश्वा॑ ।
 पू॒श्च॑ पृ॒थ्वी ब॑हु॒ला न॑ उ॒र्वी
 भवा॑ तो॒काय॒ तन॑याय॒ शंयोः॑ ।
 विश्वा॑नि नो दु॒र्गहा॑ जा॒तवे॒दस्सिन्धुं॑ न
 ना॒वा दु॑रि॒ताऽति॑पर्षि ।
 अ॒ग्ने अ॒त्रिव॒न्मन॑सा गृणा॒नोऽस्माकं॑
 भू॒त्ववि॒ता त॒नूना॑म् ।
 पृ॒तना॒जित॒गं स॑ह॒मान॑म॒ग्निमु॒ग्रं
 हु॒वेम॑ पर॒माध॒स्थात् ।
 स नः॑ पर्ष॒दति॑ दु॒र्गाणि॒ विश्वा॒
 क्षाम॑द्दे॒वो अति॑ दु॒रि॒ताऽत्य॒ग्निः ।
 प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अध्व॒रेषु॒ सना॑च्च
 होता॒ नव्य॑श्च॒ सत्सि॑ ।
 [प्र॒त्नोषि॑ क॒मीड्यो॑ अध्व॒रेषु॒ सना॑च्च
 होता॒ नव्य॑श्च॒ सत्सि॑ ।]
 स्वाश्चा॑ग्ने त॒नुवं॑ पि॒प्रिय॑स्वा॒स्मभ्यं॑
 च॒ सौभ॑ग॒माय॑जस्व ॥ 11 ॥

परं॑स्ता॒द्यशो॒ गुहा॑सु॒ मम॑ सुव॒र्णप॒क्षाय॑ धीमहि शतबा॒हुना
 पुनः॑ पुनरजायत॒ सुवो॑ राजा॒ स॒धस्था॒त्त्रीणि॑ च ॥ 1 ॥

भूर्ग्रये॑ पृथिव्यै॒ स्वाहा॑
 भुवो॑ वा॒यवे॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑
 सुव॑रादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑
 भूर्भुव॑स्सुव॑श्च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यस्स्वाहा॑
 नमो॑ दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम् ॥ 12 ॥ ॥ 2 ॥

भूरन्न॑म॒ग्रये॑ पृथिव्यै॒ स्वाहा॑
 भुवो॑ऽन्नं वा॒यवे॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहा॑
 सुव॑रन्न॑मादि॒त्याय॑ दि॒वे स्वाहा॑
 भूर्भुव॑स्सुव॒रन्नं॑ च॒न्द्रम॑से दि॒ग्भ्यस्स्वाहा॑
 नमो॑ दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुव॑स्सुव॒रन्न॑मोम् ॥ 13 ॥ ॥ 3 ॥

भूर्ग्रये॑ च पृथिव्यै॒ च॑ मह॒ते च॒ स्वाहा॑
 भुवो॑ वा॒यवे॑ चान्तरि॑क्षाय च मह॒ते च॒ स्वाहा॑
 सुव॑रादि॒त्याय॑ च दि॒वे च॑ मह॒ते च॒ स्वाहा॑
 भूर्भुव॑स्सुव॑श्च॒न्द्रम॑से च॒ नक्ष॑त्रेभ्यश्च
 दि॒ग्भ्यश्च॑ मह॒ते च॒ स्वाहा॑ नमो॑ दे॒वेभ्य॑स्स्व॒धा
 पि॒तृभ्यो॑ भूर्भुव॑स्सुव॒र्मह॑रोम् ॥ 14 ॥ ॥ 4 ॥

पा॒हि नो॑ अ॒ग्र ए॒नसे॑ स्वाहा॑
 पा॒हि नो॑ विश्ववे॑दसे॒ स्वाहा॑
 य॒ज्ञं पा॑हि विभा॒वसो॑ स्वाहा॑
 सर्व॑ पा॒हि शत॑क्रतो॒ स्वाहा॑ ॥ 15 ॥ ॥ 5 ॥

[पाहि नो अग्र एनसे स्वाहा।
 पाहि नो विश्ववेदसे स्वाहा।
 यज्ञं पाहि विभावंसो स्वाहा।
 सर्वं पाहि शतक्रतो स्वाहा ॥ 15 ॥ ॥ 5 ॥]

यश्छन्दसामृषभो विश्वरूपश्छन्दोभ्यश्छन्दागस्या
 विवेशं सतागं शिक्यः प्रोवाचोपनिषदिन्द्रो
 ज्येष्ठ इन्द्रियाय ऋषिभ्यो नमो देवेभ्यस्स्वधा
 पितृभ्यो भूर्भुवस्सुवरोम् ॥ 16 ॥ ॥ 6 ॥

नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्त्वनिराकरणं
 धारयिता भूयासं कर्णयोश्श्रुतं
 मा च्योद्वं ममामुष्य ओम् ॥ 17 ॥ ॥ 7 ॥

ऋतं तपस्सत्यं तपश्श्रुतं तपश्शान्तं
 तपो दानं तपो यज्ञस्तपो
 भूर्भुवस्सुवर्ब्रह्मैतदुपास्वैतत्तपः ॥ 18 ॥ ॥ 8 ॥

यथा वृक्षस्य सम्पुष्पितस्य दूराद्गन्धो वात्येवं
 पुण्यस्य कर्मणो दूराद्गन्धो वाति यथाऽसिधारां
 कर्तेऽवहितामवक्रामेद्यद्युवे युवे ह वा
 विह्वलिष्यामि कर्तं पतिष्यामीत्येवममृतादात्मानं
 जुगुप्सेत् ॥ 19 ॥ ॥ 9 ॥

अ॒णोरणी॑यान्मह॒तो म॒हीयाना॑त्मा
 गु॒हायां॑ नि॒हितो॑ऽस्य ज॒न्तोः।
 तम॑क्रतुं पश्यति वी॒तशो॑को धा॒तुः
 प्र॒सादा॑न्महि॒मान॑मीशम्।
 स॒प्त प्रा॒णाः प्र॒भव॑न्ति
 तस्मा॑त्स॒प्तार्चि॑ष॒स्समिध॑स्स॒प्त जि॒ह्वाः।
 स॒प्त इ॒मे लो॒का येषु॑ चर॑न्ति प्रा॒णा
 गु॒हाशयां॑ नि॒हिता॑स्स॒प्तस॑प्त।
 अत॑स्समु॒द्रा गि॒रय॑श्च॒ सर्वे॑ऽस्मात्स्यन्द॑न्ते
 सिन्ध॑व॒स्सर्व॑ रू॒पाः।
 अत॑श्च॒ विश्वा॑ ओष॑धयो॒ रसा॑श्च
 येनै॑ष भू॒तस्ति॑ष्ठत्यन्तरा॒त्मा।
 ब्र॒ह्मा दे॒वानां॑ प॒द्वीः क॑वी॒नामृ॑षि॒र्विप्रा॑णां
 म॒हिषो॑ मृ॒गाणां॑म्।
 श्ये॒नो गृ॑द्घ्रा॒णाग् स्वधि॑ति॒र्वना॑ना॒ग्
 सोमः॑ प॒वित्र॑मत्यै॒ति रे॑भन्।
 अ॒जामे॑कां लो॒हित॑शुक्ल कृ॒ष्णां ब॒र्हीं
 प्र॒जां ज॒नय॑न्ती॒ग् सरू॑पाम्।
 अ॒जो ह्ये॑को जुष॒माणो॑ऽनुशे॒ते
 जहा॑त्ये॒नां भु॑क्तभो॒गाम॑जो॒ऽन्यः ॥ 20 ॥

ह॒गुं॑स॒शुचि॑ष॒द्वसु॑रन्तरि॒क्षस॒द्धोता॑
 वेदि॒षदति॑थिर्दुरोण॒सत्।
 नृ॒षद्व॑र॒सद॑त॒सद्व्यो॑म॒सद॒जा गो॒जा
 ऋ॑त॒जा अ॑द्रि॒जा ऋ॑तं बृ॒हत्।
 यस्मा॑ञ्जा॒ता न॒ परा॒ नैव॒ किञ्च॒नास॒ य
 आ॑वि॒वेश॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑।
 प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ संविदा॒नस्त्रीणि॑
 ज्योती॑ग्ंषि सचते॒ स षो॑ड॒शी।
 वि॒ध॒र्तार॑ग्ं हवामहे॒ वसोः॑ कु॒विद्व॒नाति॑ नः।
 स॒वि॒तारं॑ नृचक्ष॑सम्।
 अ॒द्या नो॑ देवसवितः प्र॒जाव॑त्सावी॒स्सौभ॑गम्।
 परा॑ दु॒ष्वप्रि॑यग्ं सुव।
 विश्वा॑नि देव सवितर्दुरि॒तानि॑ परा॑सुव।
 यद्भ॒द्रं तन्म॒ आसु॑व ॥ 21 ॥

मधु॑ वाता॑ ऋ॒ताय॑ते मधु॑ क्षरन्ति॒ सिन्ध॑वः।
 माध्वी॑र्नस्सन्त्वोष॑धीः।
 मधु॑ नक्त॑मु॒तोष॑सि॒ मधु॑म॒त्पार्थि॑व॒ग्ं रजः॑।
 मधु॑ द्यौर॑स्तु नः पि॒ता।
 मधु॑मान्नो॒ वन॒स्पति॑र्मधु॑माग्ं अस्तु॒ सूर्यः॑।
 माध्वी॑र्गावो॑ भवन्तु नः।

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते
 श्रितो घृतमुवस्य धाम।
 अनुष्वधमावह मादयस्व स्वाहाकृतं
 वृषभ वक्षि हव्यम्।
 समुद्राद्दूर्मिर्मधुमागुं उदारदुपागुंशुना
 सममृतत्वमानट्।
 घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा
 देवानाममृतस्य नाभिः ॥ 22 ॥

वयं नाम प्रब्रवामा घृतेनास्मिन्
 यज्ञे धारयामा नमोभिः।
 उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं
 चतुश्शृङ्गोऽवमीद्गौर एतत्।
 चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे
 शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य।
 त्रिधा बद्धो वृषभो रौरवीति
 महो देवो मर्त्यागुं आविवेश।
 त्रिधा हितं पुणिभिर्गुह्यमानं
 गवि देवासो घृतमन्वविन्दन्।
 [त्रिधा हितं पुणिभिर्गुह्यमानं
 गवि देवासो घृतमन्वविन्दन्।]

इन्द्र॑ एक॒ग्ं सूर्य॑ एकं॑ जजान
 वे॒नादे॑कग्ं॒ स्व॒धया॑ निष्ट॑तक्षुः।
 यो दे॒वानां॑ प्रथ॒मं पु॒रस्ता॑द्वि॒श्व॒धिको॑
 रु॒द्रो म॒हर्षिः॑।
 हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भं प॑श्यत् जाय॑मान॒ग्ं स नो॑
 दे॒वश्शु॑भया॒ स्मृत्या॑ संयु॑नक्तु।
 यस्मा॒त्परं॑ ना॒पर॒मस्ति॑ किञ्चि॒द्यस्मान्ना॒र्णायो॑
 न ज्यायो॑ऽस्ति॒ कश्चित्।
 वृ॒क्ष इ॒व स्तब्धो॑ दि॒वि तिष्ठ॑त्येक॒स्तेने॒दं
 पूर्णं॑ पुरु॑षेण॒ सर्वम्॑ ॥ 23 ॥

न कर्म॑णा न प्र॒जया॑ धने॑न॒ त्यागे॑नैके अमृ॒तत्व॑मा॒न॒शुः।
 परे॑ण॒ नाकं॑ निहि॑तं गुहा॑यां
 वि॒भ्राज॑ते॒ यद्य॑तयो॒ विश॑न्ति।
 वे॒दान्त॑ वि॒ज्ञान॑ सुनि॑श्चितार्था॒स्सन्न्या॑स
 यो॒गाद्य॑तयश्शुद्ध॒ सत्त्वाः॑।
 ते ब्र॑ह्मलो॒के तु॒ परा॑न्तकाले॒
 परा॑मृता॒त्परि॑मुच्यन्ति॒ सर्वे॑।
 द॒हरं॑ वि॒पाप्मं॑ प॒रवे॑ऽश्म भू॒तं
 यत्पु॑ण्डरी॒कं पु॒रम॑ध्यस॒ग्गु॑स्थम्।
 तत्रा॑पि॒ द॒हरं॑ ग॒गनं॑ विशो॒कस्तस्मि॑न्

यदन्तस्तदुपासितव्यम्।
यद्वेदादौ स्वरः प्रोक्तो वेदान्तै च प्रतिष्ठितः।
तस्य प्रकृतिंलीनस्य यः परस्स महेश्वरः ॥ 24 ॥

अजोऽन्यस्सुव नाभिस्सर्वमष्टौ च ॥ 10 ॥

सहस्रशीर्षं देवं विश्वाक्षं विश्वशंभुवम्।
विश्वं नारायणं देवमक्षरं परमं प्रभुम्।
विश्वतः परमं नित्यं विश्वं नारायणगं हरिम्।
विश्वमेवेदं पुरुषस्तद्विश्वमुपजीवति।
पतिं विश्वस्यात्मेश्वरगं शाश्वतगं शिवमच्युतम्।
नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणम्।
[नारायणं महाज्ञेयं विश्वात्मानं परायणम्।]
नारायणपरं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः।
[नारायणपरं ब्रह्म तत्त्वं नारायणः परः।]
नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः।
[नारायणपरो ज्योतिरात्मा नारायणः परः।]
यच्च किञ्चिद्भ्रगत्यस्मिन्दृश्यते श्रूयतेऽपि वा।
अन्तर्बहिश्च तत्सर्वं व्याप्य नारायणः स्थितः ॥ 25 ॥

अनन्तमव्ययं कविगं समुद्रेऽन्तं विश्वशंभुवम्।
पद्मकोशप्रतीकाशगं हृदयं चाप्यधोमुखम्।
अधो निष्ठ्या वितस्त्यां तु नाभ्यामुपरि तिष्ठति।

हृदयं तद्विजानीयाद्विश्वस्यायतनं महत्।
 सन्ततगं सिराभिस्तु लम्बत्या कोशसन्निभम्।
 तस्यान्ते सुषिरगं सूक्ष्मं तस्मिन्त्सर्वं प्रतिष्ठितम्।
 तस्य मध्ये महानग्निर्विश्वार्चिर्विश्वतोमुखः।
 सोऽग्रभुग्विभजन्तिष्ठन्नाहारमजरः कविः।
 सन्तापयति स्वं देहमापादतलमस्तकम्।

[सन्तापयति स्वं देहमापादतलमस्तकम्।]

तस्य मध्ये वह्निशिखा अणीयोर्ध्वा व्यवस्थितः।
 नीलतोयदमध्यस्था विद्युल्लेखेव भास्वरा।
 नीवारशूकवत्तन्वी पीता भास्यात्तनूपमा।

[नीवारशूकवत्तन्वी पीताभा स्यात्तनूपमा।]

तस्यांशिखाया मध्ये परमात्मा व्यवस्थितः।
 स ब्रह्मा स शिवस्सेन्द्रस्सोऽक्षरः परमस्स्वराट् ॥ 26 ॥

नारायणस्थितो व्यवस्थितश्चत्वारि च ॥ 11 ॥

ऋतगं सत्यं परं ब्रह्म पुरुषं कृष्णपिङ्गळम्।
 ऊर्ध्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपाय वै नमः ॥ 27 ॥ ॥ 12 ॥

आदित्यो वा एष एतन्मण्डलं तपति तत्र ता
 ऋचस्तदृचां मण्डलगुं स ऋचां लोकोऽथ
 य एष एतस्मिन्मण्डलेऽर्चिर्दीप्यते तानि सामानि
 स साम्नां मण्डलगुं स साम्नां लोकोऽथ

य ए॒ष ए॒तस्मिन्मण्ड॒लेऽर्चिषि॒ पुरु॑ष॒स्तानि॒
यजू॑र्ग॒षि स यजु॑षा म॒ण्डल॒गं स यजु॑षां
लो॒कस्सै॑षा त्र॒य्येवं वि॒द्या त॑पति
य ए॒षोऽन्तरा॑दित्ये हि॒रण्मयः॑ पुरु॑षः ॥ 28 ॥ ॥ 13 ॥

आ॒दि॒त्यो वै तेज॒ ओजो॒ बलं॒ यश॑श्चक्षु॒श्श्रोत्र॑मा॒त्मा
मनो॑ म॒न्युर्मनु॑र्मृत्युस्स॒त्यो मि॒त्रो
वा॒युरा॑का॒शः प्रा॒णो लो॑कपा॒लः कः किं कं
तथ्स॒त्यमन्न॑मायु॒रमृ॑तो जी॒वो विश्वः॑
कत॑मस्स्व॒यम्भुः प्र॒जाप॑तिस्संवथ्स॒र इति॑
संवथ्स॒रोऽसा॑वादि॒त्यो य ए॒ष पुरु॑ष ए॒ष
भू॒ताना॑मधि॒पति॑र्ब्रह्म॒णस्सायु॑ज्यगं
सलो॒कता॑माप्रोत्ये॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑ना॒गं
सायु॑ज्यगं सा॒रृष्टि॑तागं॒ समान॑लो॒कता॑माप्रोति
य ए॒वं वेदे॑त्युप॒निषत् ॥ 29 ॥ ॥ 14 ॥

घृ॒णि॒स्सूर्य॑ आदि॒त्योम॑र्चयन्ति॒ तप॑स्स॒त्यं
मधु॑ क्षरन्ति॒ तद्ब्र॑ह्म॒ तदाप॑ आपो॒
ज्योती॑ रसोऽमृ॒तं ब्र॑ह्म॒ भूर्भुव॑स्सुव॒रोम् ॥ 30 ॥ ॥ 15 ॥

सर्वो॑ वै रु॒द्रस्तस्मै॑ रु॒द्राय॑ नमो॑ अस्तु।
पुरु॑षो॒ वै रु॒द्रस्सन्म॑हो नमो॒नमः॑।

विश्वं भूतं भुवनं चित्रं बहुधा

जातं जायमानं च यत्।

सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥ 31 ॥ १6 ॥

कद्रुद्राय प्रचेतसे मीढुष्टमाय तव्यसे।

वोचेम शन्तमगं हृदे।

सर्वो ह्येष रुद्रस्तस्मै रुद्राय नमो अस्तु ॥ 32 ॥ १7 ॥

नमो हिरण्यबाहवे हिरण्यपतयेऽम्बिकापतय

उमापतये नमो नमः ॥ 33 ॥ १8 ॥

यस्य वैकङ्कत्यग्निहोत्रहवणी भवति प्रतिष्ठिताः

प्रत्येवास्याहुतयस्तिष्ठन्त्यथो प्रतिष्ठित्यै ॥ 34 ॥ १9 ॥

कृणुष्व पाज इति पञ्च ॥ 35 ॥ २0 ॥

अदितिर्देवा गन्धर्वा मनुष्याः पितरोऽसुरास्तेषां

सर्वभूतानां माता मेदिनी महती

मही सावित्री गायत्री जगत्युर्वी पृथ्वी बहुला

विश्वा भूता कतमा का या सा

सत्येत्यमृतेति वसिष्ठः ॥ 36 ॥ २1 ॥

आपो वा इदं सर्वं विश्वा भूतान्यापः प्राणा वा

आपः पशव आपोऽमृतमापोऽन्नमापस्साम्राडापो

[आपः पशव आपोऽमृतमापोऽन्नमापस्सम्राडापौ]

विराडापस्स्वराडापश्छन्दागस्यापो
ज्योतीगृष्यापस्सत्यमापस्सर्वा देवता
आपो भूर्भुवस्सुवराप ओम् ॥ 37 ॥ ॥ 22 ॥

आपः पुनन्तु पृथिवीं पृथिवी पूता पुनातु माम्।
पुनन्तु ब्रह्मणस्पतिर्ब्रह्मपूता पुनातु माम्।
यदुच्छिष्टमभोज्यं यद्वा दुश्चरितं मम।
सर्वं पुनन्तु मामापौऽसतां च प्रतिग्रहग्ग् स्वाहा ॥ 38 ॥ ॥ 23 ॥

अग्निश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः।
पापेभ्यो रक्षन्ताम्।
यदहा पापमकार्षम्।
मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।
पद्भ्यामुदरेण शिशजा।
अहस्तदवलुम्पतु।
यत्किञ्च दुरितं मयि।
इदमहं माममृतयोनौ।
सत्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ 39 ॥ ॥ 24 ॥

सूर्यश्च मा मन्युश्च मन्युपतयश्च मन्युकृतेभ्यः।
पापेभ्यो रक्षन्ताम्।

यद्रात्रिया पापमकार्षम्।
 मनसा वाचा हस्ताभ्याम्।
 पद्भ्यामुदरेण शिश्ना।
 रात्रिस्तदवलुम्पतु।
 यत्किञ्च दुरितं मयि।
 इदमहं माममृतयोनौ।
 सूर्ये ज्योतिषि जुहोमि स्वाहा ॥ 40 ॥ ॥ 25 ॥

आयातु वरदा देव्यक्षरं ब्रह्म सम्मितम्।
 गायत्रीं छन्दसां मातेदं ब्रह्म जुषस्व नः।
 ओजोऽसि सहोऽसि बलमसि भ्राजोऽसि देवानां
 धाम नामासि विश्वमसि विश्वायुस्सर्वमसि
 सर्वायुरभिभूरो गायत्रीमावाहयामि ॥ 41 ॥ ॥ 26 ॥

ओं भूः।

ओं भुवः [ओं भुवः]।

ओग्ं सुवः [ओग्ं सुवः]।

ओं महः [ओं महः]।

ओं जनः [ओं जनः]।

ओं तपः [ओं तपः]।

ओग्ं सत्यम्।

ओं तथ्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि।

धियो॒ यो नः॑ प्रचो॒दयात्॑ ।

ओमापो॒ ज्योती॒ रसो॒ऽमृतं॑ ब्रह्म॒ भूर्भुव॒स्सुव॒रोम् ॥ 42 ॥ ॥ 27 ॥

ओं भूर्भुव॒स्सुव॒र्मह॒र्जन॒स्तप॑स्स॒त्यं तद्ब्रह्म॑

तदाप॒ आपो॒ ज्याती॒रसो॒ऽमृतं॑ ब्रह्म॒

भूर्भुव॒स्सुव॒रोम् ॥ 43 ॥ ॥ 28 ॥

ओं॑ तद्ब्रह्म [ओं॑ तद्ब्रह्म] ।

ओं॑ तद्वायुः [ओं॑ तद्वायुः] ।

ओं॑ तदात्मा [ओं॑ तदात्मा] ।

ओं॑ तत्सर्वम् [ओं॑ तत्सर्वम्] ।

ओं॑ तत्पुरोर्नमः [ओं॑ तत्पुरोर्नमः] ॥ 44 ॥ ॥ 29 ॥

उ॒त्तमे॑ शिख॒रे दे॒वी भूम्यां॑ पर्व॒तमूर्ध॑नि ।

ब्रा॒ह्मणे॑भ्यो ह्य॒नुज्ञा॑नं ग॒च्छ दे॒वि य॒थासु॑खम् ॥ 45 ॥ ॥ 30 ॥

ओं अ॒न्तश्च॑रति॑ भू॒तेषु॑ गुहा॒यां वि॑श्वमूर्तिषु ।

त्वं य॒ज्ञस्त्वं॑ विष्णुस्त्वं॑ वषट्कारस्त्व॒गं

रु॒द्रस्त्वं॑ ब्रह्मा॒ त्वं प्र॒जाप॑तिः ॥ 46 ॥ ॥ 31 ॥

अ॒मृतो॑प॒स्तर॑णमसि ॥ 47 ॥ ॥ 32 ॥

प्रा॒णे नि॒विष्टो॑ऽमृतं॑ जुहोमि ।

प्रा॒णाय॑ स्वाहा॑ ।

अ॒पा॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 अ॒पा॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 व्या॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 व्या॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 उ॒दा॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 उ॒दा॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 स॒मा॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 स॒मा॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 ब्रह्म॑णि म आ॒त्मा॒ऽमृत॒त्वाय॑ ॥ 48 ॥ ॥ 33 ॥

प्रा॒णे॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मा॑ऽऽवि॒शाप्र॑दाहाय।
 प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑॥
 अ॒पा॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मा॑ऽऽवि॒शाप्र॑दाहाय।
 अ॒पा॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 व्या॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मा॑ऽऽवि॒शाप्र॑दाहाय।
 व्या॒नाय॒ स्वाहा॑॥
 उ॒दा॒ने॒ नि॒वि॒ष्टो॒ऽमृतं॑ जुहोमि।
 शि॒वो मा॑ऽऽवि॒शाप्र॑दाहाय।

उ॒दा॒नाय॒ स्वाहा॑ ।
स॒मा॒ने नि॒वि॒ष्टोऽमृतं॑ जुहोमि ।
शि॒वो मांऽऽवि॒शाप्र॑दाहाय ।
स॒मा॒नाय॒ स्वाहा॑ ।
ब्रह्म॑णि म आ॒त्माऽमृत॑त्वाय ॥ 49 ॥ ॥ 34 ॥

अ॒मृ॒तापि॒धानम॑सि ॥ 50 ॥ ॥ 35 ॥

श्र॒द्धायां॑ प्रा॒णे नि॒वि॒श्यामृत॑गं हु॒तं
प्रा॒णम॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ।
अ॒पा॒ने नि॒वि॒श्यामृत॑गं
हु॒तम॑पा॒नम॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ।
व्या॒ने नि॒वि॒श्यामृत॑गं हु॒तं
व्या॒नम॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ।
उ॒दा॒ने नि॒वि॒श्यामृत॑गं
हु॒तमु॑दा॒नम॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ।
स॒मा॒ने नि॒वि॒श्यामृत॑गं हु॒तगं
स॑मा॒नम॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ।
ब्रह्म॑णि म आ॒त्माऽमृत॑त्वाय ॥ 51 ॥ ॥ 36 ॥

प्रा॒णा॒नां ग्र॑न्थि॒रसि॑ रु॒द्रो
मांऽऽवि॒शान्त॑क॒स्तेना॑न्त्रे॒नाप्या॑यस्व ॥ 52 ॥ ॥ 37 ॥

अङ्गुष्ठमात्रः पुरुषोऽङ्गुष्ठं च समाश्रितः।
ईशस्सर्वस्य जगतः प्रभुः प्रीणाति विश्वभुक् ॥ 53 ॥ ॥ 38 ॥

मे॒धा दे॒वी जु॒षमा॑णा न॒ आगा॑द्वि॒श्वार्ची॑
भ॒द्रा सु॑मन॒स्यमा॑ना।
त्वया॒ जुष्टा॑ जु॒षमा॑णा दुरु॒क्ता॑न्बृ॒हद्व॑देम
वि॒दथे॑ सु॒वीराः॑।
त्वया॒ जुष्टं॑ ऋषि॒र्भवति॑ देवि॒ त्वया॒
ब्रह्मा॑ ग॒तश्री॑रु॒त त्वया॑।
त्वया॒ जुष्टं॑श्चि॒त्रं वि॑न्दते वसु॒ सा नो॑
जुषस्व॒ द्रवि॑णे न मेधे ॥ 54 ॥ ॥ 39 ॥

मे॒धां म॒ इन्द्रो॑ ददातु मे॒धां दे॒वी सर॑स्वती।
मे॒धां मे॑ अ॒श्विना॑वु॒भावाध॑त्तां पुष्कर॒स्रजा ॥ 55 ॥ ॥ 40 ॥

अ॒प्स॒रासु॒ या मे॒धा ग॑न्ध॒र्वेषु॑ च॒ यन्मनः॑।
दैवी॑ मे॒धा म॑नुष्य॒जा सा मा॑ मे॒धा सुर॑भिर्जुषताम् ॥ 56 ॥ ॥ 41 ॥

आ मा॑ मे॒धा सुर॑भिर्वि॒श्वरू॑पा
हि॒र॑ण्यवर्णा॒ जग॑ती जग॒म्या।
ऊ॒र्ज॑स्वती॒ पय॑सा॒ पिन्व॑माना॒ सा मा॑
मे॒धा सु॒प्रती॑का जुषताम् ॥ 57 ॥ ॥ 42 ॥

सद्योजा॒तं प्र॑पद्या॒मि सद्योजा॒ताय॒ वै नमः॑ ।

भवे॒भवे॒ नाति॑भवे भजस्व॒ मां भवो॑द्भवाय॒ नमः॑ ॥ 58 ॥ ॥ 43 ॥

वा॒म॒दे॒वाय॒ नमो॑ ज्ये॒ष्ठाय॒ नमो॑ रु॒द्राय॒

नमः॑ का॒लाय॒ नमः॑ कल॑विकरणाय॒

नमो॑ बल॑विकरणाय॒ नमो॑ बल॑प्रमथनाय॒

नम॑स्सर्व॑भूतदमनाय॒ नमो॑ म॒नोन्म॑नाय॒ नमः॑ ॥ 59 ॥ ॥ 44 ॥

अ॒घो॒रे॑भ्योऽथ॒ घो॒रे॑भ्यो॒ घो॒र॒घो॒र॒तरे॑भ्यः

स॒र्वत॑श्शर्व॒ सर्वे॑भ्यो॒ नम॑स्ते अस्तु रु॒द्ररू॑पेभ्यः ॥ 60 ॥ ॥ 45 ॥

तत्पु॑रुषाय वि॒द्महे॑ महा॒दे॒वाय॑ धीमहि ।

तन्नो॑ रु॒द्रः प्र॑चो॒दया॑त् ॥ 61 ॥ ॥ 46 ॥

ई॒शा॒न॒स्सर्व॑विद्या॒नामी॒श्वर॑स्सर्व॑भूता॒नां

ब्रह्मा॑ऽधि॑पति॒र्ब्रह्म॒णोऽधि॑पति॒र्ब्रह्मा॑

शि॒वो मे॑ अस्तु सदाशि॒वोम् ॥ 62 ॥ ॥ 47 ॥

ब्रह्म॑ मेतु॒ माम् ।

मधु॑ मेतु॒ माम् ।

ब्रह्म॑मे॒व मधु॑ मेतु॒ माम् ।

यास्ते॑ सोम प्र॒जा व॒त्सोऽभि॒ सो अ॒हम् ।

दुस्व॑प्र॒ह॒न्दुरु॑ष्व॒हा ।

यास्ते॑ सोम प्रा॒णाग्स्ताञ्जु॑होमि ।

त्रिसु॑पर्ण॒मया॑चितं ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्।
 ब्रह्म॒हत्यां॑ वा ए॒ते घ्न॑न्ति।
 ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रिसु॑पर्णं पठ॑न्ति।
 ते सोमं॑ प्राप्नु॑वन्ति।
 आ॒स॒ह॒स्रात् प॒ङ्क्तिं पुन॑न्ति।
 ओम् ॥ 63 ॥ ॥ 48 ॥

ब्रह्म॑ मे॒धया॑।
 मधु॑ मे॒धया॑।
 ब्रह्म॑मे॒व मधु॑ मे॒धया॑।
 अ॒द्या नो॑ देव सवितः प्र॒जाव॑त्सावी॒स्सौभ॑गम्।
 परा॑ दु॒ष्वप्रि॑यग्ं सुव।
 विश्वा॑नि देव सवितर्दुरि॒तानि॑ परा॑सुव।
 यद्भ॒द्रं तन्म॑ आसु॑व।
 मधु॑ वाता॑ ऋ॒ताय॑ते मधु॑ क्षरन्ति॒ सिन्ध॑वः।
 माध्वी॑र्न॒स्सन्त्वोष॑धीः।
 मधु॑ नक्तं॑ मु॒तोष॑सि॒ मधु॑म॒त्पार्थि॑व॒ग्ं रजः॑ ॥ 64 ॥

मधु॑ द्यौर॑स्तु नः पि॒ता।
 मधु॑मान्नो॒ वन॑स्पति॒र्मधु॑माग्ं अस्तु॒ सूर्यः॑।
 माध्वी॑र्गावो॑ भवन्तु नः।
 य इ॒मं त्रिसु॑पर्ण॒मया॑चितं ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्।

भ्रू॒ण॒ह॒त्यां वा ए॒ते घ्न॑न्ति।
 ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रि॑सु॒पर्णं॑ प॒ठन्ति॑।
 ते सोमं॑ प्राप्नु॑वन्ति।
 आ॒स॒ह॒स्रात् प॒ङ्क्तिं॑ पुन॑न्ति।
 ओम् ॥ 65 ॥

रजो॑ नव॑ च ॥ 49 ॥

ब्रह्म॑ मे॒धवा॑।
 मधु॑ मे॒धवा॑।
 ब्रह्म॑मे॒व मधु॑ मे॒धवा॑।
 ब्रह्मा॑ दे॒वानां॑ प॒द्वीः क॑वी॒नामृ॑षि॒र्विप्रा॑णां
 म॒हिषो॑ मृ॒गाणा॑म्।
 श्ये॒नो गृ॑ध्रा॒णाग्स्व॑धि॒तिर्व॑ना॒नाग्ं॑ सोमः
 प॒वित्र॑म॒त्येति॑ रेभ॒न्।
 हृ॒गंस॑श्शु॒चिष॑द् वसु॒रन्तरि॑क्ष॒सद्धो॑तां
 वेदि॑षदति॒थिर्दु॑रोण॒सत्।
 नृष॑द्व॒रस॑द॒तस॑द्व्यो॒मस॑द॒जा गो॒जा ऋ॑त॒जा
 अ॒द्रिजा॑ ऋ॒तं बृ॑हत्।
 य इ॒मं त्रि॑सु॒पर्ण॑मया॒चितं॑ ब्राह्म॒णाय॑ दद्यात्।
 वी॒र॒ह॒त्यां वा ए॒ते घ्न॑न्ति।
 ये ब्रा॑ह्म॒णास्त्रि॑सु॒पर्णं॑ प॒ठन्ति॑।

ते सोमं प्राप्नुवन्ति।

आसहस्रात् पङ्क्तिं पुनन्ति।

ओम् ॥ 66 ॥ ॥ 50 ॥

प्राणापानव्यानोदानसमाना मे शुध्यन्तां

ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 67 ॥ ॥ 51 ॥

वाङ्मनश्चक्षुश्श्रोत्रजिह्वाघ्राणरेतो

बुद्ध्याकृतिसंकल्पा मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं

विरजां विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 68 ॥ ॥ 52 ॥

शिरः पाणिपादपार्श्व पृष्ठोदरजङ्घशिश्नोपस्थपायवो

मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा

भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 69 ॥ ॥ 53 ॥

त्वक्चर्ममागंसरुधिरमेदोऽस्थिमज्जा मे शुध्यन्तां

ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 70 ॥ ॥ 54 ॥

शब्दस्पर्शरूपरसगन्धा मे शुध्यन्तां

ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 71 ॥ ॥ 55 ॥

पृथिव्यप्तेजो वाय्वाकाशा मे शुध्यन्तां

ज्योतिरहं विरजां विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 72 ॥ ॥ 56 ॥

अन्नमयप्राणमयमनोमयविज्ञानमयानन्दमया
 मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा विपाप्मा
 भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 73 ॥ ॥ 57 ॥

विविद्वि स्वाहा ॥ 74 ॥ ॥ 58 ॥

घषोत्काय स्वाहा ॥ 75 ॥ ॥ 59 ॥

उत्तिष्ठ पुरुष हरे लोहितपिङ्गलाक्षि देहिदेहि
 ददापयिता मे शुध्यन्तां ज्योतिरहं विरजा
 विपाप्मा भूयासग्ग् स्वाहा ॥ 76 ॥ ॥ 60 ॥

ओग्ग् स्वाहा ॥ 77 ॥ ॥ 61 ॥

सत्यं परं परग्ग् सत्यग्ग् सत्येन न
 सुवर्गाल्लोकाच्च्यवन्ते कदाचन सताग्ग् हि
 सत्यं तस्मात्सत्ये रमन्ते तप इति तपो
 नानशनात्परं यद्धि परं तपस्तदुर्धर्षं
 तदुर्धर्षं तस्मात्तपसि रमन्ते दम
 इति नियतं ब्रह्मचारिणस्तस्माद्दमे
 रमन्ते शम इत्यरण्ये मुनयस्तस्माच्छमे रमन्ते
 दानमिति सर्वाणि भूतानि प्रशग्सन्ति दानान्नाति
 दुष्करं तस्माद्दाने रमन्ते धर्म इति धर्मेण
 सर्वमिदं परिगृहीतं धर्मान्नातिदुश्चरं

तस्माद्धर्मे रमन्ते प्रजन इति
 भूयाग्सस्तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजायन्ते
 तस्माद्भूयिष्ठाः प्रजनने रमन्तेऽग्रय इत्याह
 तस्मादग्रय आधातव्या अग्निहोत्रमित्याह
 तस्मादग्निहोत्रे रमन्ते यज्ञ इति यज्ञो हि
 देवानाम् यज्ञेन हि देवा दिवङ्गतास्तस्माद्यज्ञे
 रमन्ते मानसमिति विद्वाग्सस्तस्माद्विद्वाग्सं
 एव मानसे रमन्ते न्यास इति ब्रह्मा ब्रह्मा हि
 परः परो हि ब्रह्मा तानि वा एतान्यवराणि
 तपाग्सि न्यास एवात्यरेचयद्य एवं वेदेत्युपनिषत् ॥ 78 ॥ ॥ 62 ॥

प्राजापत्यो हारुणिस्सुपर्णेयः प्राजापतिं
 पितरमुपससार किं भगवन्तः परमं वदन्तीति
 तस्मै प्रोवाच सत्येन वायुरावाति सत्येनादित्यो रोचते
 दिवि सत्यं वाचः प्रतिष्ठा सत्ये सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्मात्सत्यं परमं वदन्ति तपसा देवा
 देवतामग्रं आयन्तपसर्षयस्सुवरन्वविन्दन्तपसा
 सपत्नान्प्रणुदामारातीगस्तपसि सर्वं प्रतिष्ठितं
 तस्मात्तपः परमं वदन्ति दमेन दान्ताः
 किल्बिषमवधून्वन्ति दमेन
 ब्रह्मचारिणस्सुवरगच्छन्दमो भूतानां

दुरा॒ध॒र्षं॑ द॒मे॒ स॒र्वं॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒तं॑ तस्मा॒द्द॒मः॑
 प॒र॒मं॑ वद॒न्ति॒ श॒मे॒न॑ शा॒न्ता॒श्शि॒व॒मा॒च॒र॒न्ति॒
 श॒मे॒न॑ ना॒कं॑ मु॒नयो॒ऽन्व॒वि॒न्द॒च्छ॒मो॑ भू॒ताना॑स्
 दुरा॒ध॒र्ष॒गं॑ श॒मे॒ [दुरा॒ध॒र्ष॒च्छ॒मे॑] स॒र्वं॑
 प्र॒ति॒ष्ठि॒तं॑ तस्मा॒च्छ॒मः॑ प॒र॒मं॑ वद॒न्ति॒ दानं॑
 य॒ज्ञानां॑ व॒रूथं॑ दक्षि॑णा लो॒के दा॒तार॑गं
 स॒र्वभू॒तान्यु॑पजी॒वन्ति॑ दाने॒नारा॑ती॒रपा॑नुदन्त दाने॒न
 द्विष॑न्तो मि॒त्रा भ॑वन्ति दाने॒ स॒र्वं॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒तं॑
 तस्मा॑द्दानं प॒र॒मं॑ वद॒न्ति॒ ध॒र्मो॑ वि॒श्वस्य॑ जग॑तः
 प्र॒ति॒ष्ठा लो॒के ध॒र्मिष्ठं॑ प्र॒जा उ॑पस॒र्पन्ति॑ ध॒र्मेण॑
 पा॒पम॑प॒नुद॑ति ध॒र्मे॒ स॒र्वं॑ प्र॒ति॒ष्ठि॒तं॑
 तस्मा॑द्ध॒र्मं प॒र॒मं॑ वद॒न्ति॒ प्र॒जन॑नं॒ वै
 प्र॒ति॒ष्ठा सा॒धु प्र॒जाया॑स्त॒न्तुं त॑न्वा॒नः पि॑तृणा॒म॒नृ॒णो
 भव॑न्ति॒ तदे॒व त॒स्यानृ॑णं॒ तस्मा॑त् प्र॒जन॑नं प॒र॒मं॑
 वद॑न्त्य॒ग्नयो॒ वै त्रयी॑ वि॒द्या दे॒व॒यानः॒ पन्था॑
 गा॒र्ह॒प॒त्य ऋ॒क्पृ॑थि॒वी र॑थन्त॒रम॑न्वाहा॒र्य॒पच॑नो
 य॒जु॒रन्त॑रि॒क्षं वा॒मदे॒व्यमा॑ह॒वनी॒य॒स्सामं॑ सु॒व॒र्गो
 लो॒को बृ॑हत्तस्मा॑द्ग्री॒न्प॒र॒मं॑ वद॑न्त्यग्नि॒हो॒त्रं
 सा॒यं प्रा॒तर्गृ॑हाणां॒ निष्कृ॑ति॒स्स्वि॑ष्ट॒गं
 सु॒हु॒तं य॑ज्ञ॒क्रतू॑नां प्रा॒य॑ण॒गं सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॑
 ज्योति॑स्तस्मा॑द्ग्री॒हो॒त्रं प॒र॒मं॑ वद॑न्ति॒ य॒ज्ञ इति॑

य॒ज्ञो हि दे॒वानां॑ य॒ज्ञेन॒ हि दे॒वा दि॒वं ग॒ता
 य॒ज्ञेनासु॑रा॒नपा॑नुदन्त य॒ज्ञेन॑ द्विष॒न्तो मि॒त्रा
 भ॑वन्ति य॒ज्ञे स॒र्वं प्रति॑ष्ठितं तस्मा॑द्य॒ज्ञं
 प॑र॒मं वद॑न्ति मान॒सं वै प्रा॑जाप॒त्यं
 प॒वित्रं॑ मान॒सेन॒ मन॑सा सा॒धु प॑श्यति मान॒सा
 ऋ॒षयः॑ प्र॒जा अ॑सृजन्त मान॒से स॒र्वं प्रति॑ष्ठितं
 तस्मा॑न्मान॒सं प॑र॒मं वद॑न्ति न्या॒स
 इ॒त्याहु॑र्मनी॒षिणो॑ ब्र॒ह्माणं॑ ब्र॒ह्मा वि॒श्वः
 क॒तम॑स्स्वय॒म्भुः प्र॒जाप॑तिस्संव॒त्सर॒ इति॑
 संव॒त्सरो॑ऽसावा॑दित्यो य ए॒ष आ॑दित्ये पुरु॑ष॒स्स
 प॑रमे॒ष्ठी ब्र॒ह्मात्मा॑ याभिरा॑दित्यस्तप॑ति
 र॒श्मिभि॑स्ताभिः प॒र्जन्यो॑ वर्षति
 प॒र्जन्ये॑नौषधिवनस्प॒तयः॑ प्रजा॑यन्त
 ओष॑धिवनस्प॒तिभि॑रन्नं भव॒त्यन्नेन॑ प्रा॒णाः
 प्रा॒णैर्बलं॑ बले॑न॒ तप॑स्तप॑सा श्र॒द्धा श्र॒द्धया॑
 मे॒धा मे॒धया॑ मनी॒षा म॑नी॒षया॑ मनो॒ मन॑सा
 शान्ति॑श्शान्त्या॑ चि॒त्तं चि॒त्तेन॒ स्मृति॑ग्ग् स्मृत्या॑
 स्मार॑ग्ग् स्मारे॑ण वि॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञाने॑नात्मानं
 वेद॑यति॒ तस्मा॑द॒न्नं द॑द॒न्त्सर्वा॑ण्येतानि
 ददा॑त्यन्ना॑त्प्रा॒णा भ॑वन्ति भू॒तानां॑ प्रा॒णैर्मनो॑

मन॑सश्च वि॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञाना॑दान॒न्दो
 ब्र॑ह्मयो॒निस्स वा ए॒ष पुरु॑षः पञ्च॒धा पञ्चा॒त्मा
 येन॑ सर्व॒मिदं॑ प्रोतं॑ पृथि॒वी चा॒न्तरि॑क्षं च॒ द्यौश्च
 दिश॑श्चा॒वान्तर॑दिशाश्च॒ स वै सर्व॑मिदं॒ जग॑त्स च॒
 भूत॑गं॒ स भ॒व्यं जि॒ज्ञास॑कृ॒प्त ऋ॒त॒जा रयि॑ष्ठाः
 श्र॒द्धा स॒त्यो मह॑स्वान्त॒मसो॑परि॒ष्टाद्भा॒त्वा
 तमे॒वं मन॑सा हृ॒दा च॒ भूयो॑ न
 मृ॒त्युमु॑प॒याहि॑ वि॒द्वान् -तस्मा॑न्त्या॒समे॑षां
 तप॑सामतिरिक्त॒माहुः॑ ।

व॒सु॒र॒ण्यो [व॒सु॒र॒ण्वो] वि॒भूर॑सि प्रा॒णे
 त्वम॑सि सन्धा॒ता ब्र॑ह्मन्त्वम॑सि
 विश्व॑सृ॒क्तैजो॑दास्त्वम॑स्य॒ग्नेर्व॑र्चो॒दास्त्वम॑सि
 सूर्य॑स्य द्यु॒म्नोदा॑स्त्वम॑सि च॒न्द्रम॑स
 उप॒या॒मगृ॑हीतोऽसि ब्र॒ह्मणे॑ त्वा॒ मह॑स
 ओमि॒त्यात्मानं॑ युञ्जी॒तैत॑द्वै म॒होप॑निषदं
 दे॒वानां॑ गुह्यं॒ य ए॒वं वेद॑ ब्र॒ह्मणो॑
 महि॑मान॒माप्रो॑ति॒ तस्मा॑द्ब्र॒ह्मणो॑
 महि॑मान॒मित्यु॑पनिषत् ॥ 79 ॥ ॥ 63 ॥

तस्यै॒वं वि॒दुषो॑ य॒ज्ञस्या॒त्मा यज॑मानश्श्रद्धा पत्नी
 शरी॑रमि॒ध्ममुरो॑ वेदि॒र्लोमा॑नि ब॒र्हिर्वे॑दशिखा॒

हृदयं॑ यूपः॑ काम॑ आज्यं॑ मन्युः॑ प॒शुस्तपोऽग्नि॑शमयिता
 दक्षि॑णा वाग्धोता॑ प्रा॒ण उ॑द्गाता चक्षु॑रध्व॒र्युर्मनो॑
 ब्रह्मा॑ श्रोत्र॑मग्नीद्याव॒द्ध्यय॑ते सा दी॒क्षा यदश्जा॑ति
 यत्पि॑बति॒ तदस्य॑ सोमपानं॑ यद्रम॑ते॒ तदु॑प॒सदो॑
 यत्स॒ञ्चर॑त्युप॒विश॑त्युत्तिष्ठ॑ते च॒ स प्र॑व॒र्ग्यो
 यन्मुखं॑ तदा॑हव॒नीयो॑ यदस्य॑ वि॒ज्ञानं॑ तञ्जु॒होति॑
 यत्सा॒यं प्रा॑तर॑त्ति॒ तत्स॒मिधो॑ यत्सा॒यं
 प्रा॒तर्म॑ध्यन्दि॒नं च॒ तानि॑ स॒र्वानि॑ ये अ॒होरा॑त्रे ते
 द॑र्शपूर्णमा॒सौ ये॑ऽर्धमा॒साश्च॒ मासा॑श्च॒ ते
 चा॑तुर्मा॒स्यानि॑ य ऋ॒तव॑स्ते प॒शुब॑न्धा ये
 संव॑त्स॒राश्च॒ परिव॑त्स॒राश्च॒ तेऽह॑र्ग॒णास्सर्व॑वेद॒सं
 वा ए॒तत्स॒त्रं यन्म॑रणं॒ तद॑व॒भृथ॑ ए॒तद्वै
 ज॑राम॒र्यमग्नि॑होत्रं॒ स॒त्रं य ए॒वं वि॒द्वानु॑द॒गय॑ने
 प्र॒मीय॑ते दे॒वानामे॒व म॑हि॒मानं॑ ग॒त्वाऽऽदि॑त्यस्य॒
 सायु॑ज्यं गच्छ॒त्यथ॒ यो द॑क्षि॒णे प्र॒मीय॑ते पित॒ृणामे॒व
 म॑हि॒मानं॑ ग॒त्वा च॒न्द्रम॑स॒स्सायु॑ज्यं गच्छ॒त्येतौ
 वै सू॑र्याच॒न्द्रम॑सो॒र्महि॑मानौ॑ ब्राह्म॒णो
 वि॒द्वान॑भिज॒यति॑ तस्मा॑द् ब्रह्म॒णो म॑हि॒मान॑माप्रोति॒
 तस्मा॑द् ब्रह्म॒णो म॑हि॒मान॑मित्युप॒निष॑त् ॥ 80 ॥ ॥ 64 ॥

अम्भ॑सि॒ भूर॑ग्रये॒ भूरन्न॑ भूर॒ग्रये॑ च॒ पाहि॑ नो
 यश्छ॑न्द॒सां नमो॑ ब्रह्म॒ण ऋ॒तं तपो॑ यथा

वृक्षस्याणोरणीयान्त्सहस्रशीर्षममृतमादित्यो वा एष
 आदित्यो वै तेज ओजो घृणिस्सर्वो वै कद्रुद्राय
 नमो हिरण्यबाहवे यस्य वैकङ्कती कृणुष्व
 पाजोऽदितिरापो वा इदमापः पुनन्त्वग्निश्च
 सूर्यश्चायात्वो भूरो भूर्भुवस्सुवरो तदुत्तम
 ओमन्तश्चरत्यमृतोपस्तरणं प्राणे निविष्टः प्राणे
 निविष्टश्शिवोऽमृतापिधानग्ग् श्रद्धायां प्राणे निविश्य
 प्राणानामङ्गुष्ठमात्रो मेधा देवी मेधां म इन्द्रो
 ददात्वप्सरास्वा मां मेधा सद्यो
 वामदेवायाघोरेभ्यस्तत्पुरुषायेशानो ब्रह्ममेतु ब्रह्म
 मेधया ब्रह्म मेधवा प्राणापान वाङ्मनश्शिरः
 पाणि त्वक्चर्म शब्दस्पर्श पृथिव्यन्नमय विविट्टि
 घषोत्कायोत्तिष्ठोगं सत्यं प्राजापत्यस्तस्यैवं चतुष्पष्टिः ॥ 64 ॥

अम्भसि वृषां हृगंसस्सर्वो वा आयातु श्रद्धायां
 तत्पुरुषाय पृथिव्येकान्नाशीतिः ॥ 80 ॥

॥ इति महानारायणोपनिषत् समाप्ता ॥